

ДІЛО

виходить щоденно передполуднем

**РЕДАКЦІЯ
І АДМИНІСТРАЦІЯ:**
Вулиця Ринок 10. II. пош.
Конто почт. шля. 143.322.
Адреса для телеграм:
„Діло“ Львів.
Гол. Редактор приймає
з 1—3 год. передпол.
Рукописи не зворотяться.

ПЕРЕДПЛАТА:
Місячно в краю 4-20 зл.
ЗА ГРАНИЦЮ:
В Америці 1 дол., Франції,
Голландії, Бельгії 20 фр. фр.,
Італії 750 ал., Німеччині 750
ал., Швейцарії 5 шв. фр.,
Чехословаччині 20 ч. п. р.,
Румунії 180 лей, Болгарії 7-80
ал., Австрії 750 ал., Японії
100 ієн.

**В справі оголо-
шень звертатися
до Адміністрації.**
ЦІНА
Одного примірника
17 сот.

Справа, яку відкладають.

Розмови Франції з Англією про гарантійний пакт ідуть уже гладше, ніж раніше, але тільки тому, що в них промовчується ті неприємні теми, при яких і так, раніше чи пізніше, доведеться вчорашнім союзникам переславитись. Одною з таких тем є відношення Франції до Польщі як до своєї союзниці.

Скільки чорнила витратила французька та польська преса на запевнення, пояснення та докази, що союз Франції з Польщею є закріплений Версальським договором, що порушення цього договору це невідхильна нова війна з Німеччиною, що якнебудь спроба Німеччини „виправити“ свої східні кордони це загроза європейського миру, то-що. Нарешті Бріан та Чемберлен сказали собі в Лондоні так: „німаємо що боліло у справу на пізніше і побалакаймо про принципи гарантійного пакту“. І розмова була шира, коротка та зовуща, мов зустріч королівської пари по пірничим наказієм розставлю і перед новим пірничим розставлю. Європа знає ще раз, що Англія та Франція хотять миру, що з міцною забезпечкою, — що до цього складного підприємства треба кінце втягнути Німеччину, хоча б вона була тричі така несприятлива для Франції і така небезпечна для Англії як нині є і врешті, що як довго всі не сидять за столами в Женеві, до цього часу нічого не можна сказати як виглядатиме бажаний мир та його гарантії.

Отже: не маємо ще ніяких реальних перспектив гарантійного пакту. Далеко чужої раз тезу, що Франція не може при гарантійнім пакті зріктись права перекинути свої війська через німецьку територію на поміч Польщі, а Польща не може зріктись обов'язку боронити майбутнього миру в тих кордонах, які надала їй Версальський договір. Франція стоїть на становищі, що кожна спроба Німеччини порушити демілітаризацію рейнської смуги автоматично веде за собою дисульнення Франції, а тим самим Англії, яка забезпечує договір. Англія, яка до цього часу рішуче протидіяє такій своїй співучасті, тепер готова згодитись, щоби гарантійний пакт заснували точно в тих випадках вона має виступити (нпр. масова навала німецького населення в Рейнщині; наступ на французьку територію).

Питання про безпосередню мілітарну поміч Франції її східним союзникам: Польщі та Чехословаччині, поміч без попереднього дозволу Ліги Націй, стане найбільшим „пунктом“ конкретних розмов про гарантійний пакт. Воно є до юні цією нещасливою справою, яку вирішують найкраще та з найкращою угодою, коли її відкладають. Англія робить це з повною свідомістю того факту, що в цій справі вирішує шораз більше боляча причина: надто величезні витрати малих держав, що виступають до мирового столу у „Зеркальній Салі“ Версалю. Франція все ще має надію поладати з англійськими стилістичними баченнями (Польща об'єднує

ється, що славна 19. стаття „ковенанту“ мала би дати дозвіл Німеччині на переоцінку деяких „небезпечних для миру пунктів“ Версальського договору, а Німеччина мовчить, повторюючи собі в думці цю статтю.

Але з одного боку ця темна атмосфера ясна: що або Версальський договір є актом мудрости,

який творить підставу миру — а тоді вистарчить вказати на істинну благодать його наслідки або він є плодом страшенно хаотичної праці не засіди реальних дипломатів і тоді його треба завчасу направити. Коли-ж замість направити слабі його місця — відкладають його всього, щоби ратувати ці одиничні промахи, тоді весь європейський мир лишається тим, чим є нині: недугою, яку відкладають лічити, щоби не ствердити її безнадійного стану.

Обіцянки в Обіцяній Землі.

З приводу сіоністичного конгресу.

2. Слабі вигляди на еміграцію.

Палка дискусія Віденського сіоністичного конгресу буде невпинно кружати довкола факту, від якого палестинська політика входить у нову стадію. Це призначення Англією нового „надкомісара“ Палестини. По лібералі, Жиді та „цивільний“ людний сері Самуель приїждять чистокровний Англієць та полковий генерал: лорд Пламер. Бувший командант Мальти, двічі командант англійської армії у Франції, раз в Італії та на Рейні. Цим призначенням Англія зовсім недвозначно підкреслює головно вагу, яку призначає до Палестини: як стратегічного пункту у своїй колоніальній політиці.

Ця нова стадія англійської політики в Палестині є тільки послідовним продовженням ідеї, щоби поволі пересунути центр своєї діяльності між Середземним морем і перським заливом з Каїра до Єрусалиму. Коли в березні 1922 р., Англія мусіла проголосити незалежність Єгипту, її влада там стала з цього часу під вічним питанням знаком. Одночасно від менту призначення першого палестинського комісара, обставини в Палестині змінилися чимало. На місці 66.000 бідних, виголоднелих Жидів, що займали не повних 400 кв. км. — нині є там 120.000 Жидів з 900 кв. км. і невпинним місячним зростом по 2000 нових імігрантів. Правда: це лише 14 проц. національна меншість у порівнянні з цілою населенням, але вже добре загошпорована, з міцною організацією і поважним елементом першорядної інтелігентції, на дуже високім інтелігентнім рівні.

Коли вийти з цих двох фактів: нової організації влади в Палестині Англією і нового стану господарської та духовної організації самими Жидами, проблема сіоністичної діяльності стає майже трагічною. Перед сіоністами стоїть дилема: або всякою ціною, без огляду на становище Англії до Палестини, продовжувати далі свою пропаганду в обороні ідеї самостійної жидівської держави в Палестині, або нині зріктись її. Англія прийняла у якийсь мент сіоністичну ідею для оборони влад своїх інтересів; сіоністи мусять прийняти нині інтересів Англії, в обороні її інтересів. Англія, в обороні її інтересів, не могла не передбачити і тому не могла не скривати своїх дипломатичних заходів на шляху до матичних країн. Порозуміння Жидів з Арабами є виключене. Останні жиди їх супротивителі в Палестині

тільки загострили конфлікт, який, можна сподіятись, у майбутньому зростатиме на далі. Араби є войовничим народом, а не мирним і їх чисельна та територіальна перевага дає їм усі дані для продовжування війни з жидівською Палестиною. Англія, як про це Жиди мали змогу вже переконатись, не має охоти загострювати свого притягального конфлікту з Арабами, а хоче тільки покористуватись Жидами як одним з елементів протидії їх національним амаганням. Досить пригадати арабські демонстрації підчас останнього побуту Бальфура в Палестині, щоби зрозуміти настрої між Арабами і супроти Англії і супроти жидівської держави.

Навіть деякі сіоністи вже нині зрозуміли, що ідея, яка лежить їм найбільше на серці: творення жидівської держави зв'язана з клубком помотаних ниток колоніальної політики. Чи можуть вони нині мріяти про дійсне захоплення у свої руки влади в Палестині? Чи заохочувати її зможуть рішитись на невпинну війну з Арабами? Чи сама територія Палестини помістить таку скількість мільонів Жидів, щоби їх панування там могло назватись хутко бодай нещасливим терміном „облудної дипломатії“ „станом посідання“? Подишаємо вже на боці питання, наскільки Жиди-емігранти,

приїжджаючи до Палестини з квіт-талами зможуть найти для них капіталів таку корисну локотку, щоби їх приклад став невинно захопуючим для нових, які мали б пертатись до „Обіцяної Землі“.

Ніхто не може підозрівати нині нас, Українців, у порожнім становищі до руху, який має на меті розбудити свідомість національної окремості Жидів і покласти підпалити їхньої самостійної держави. Інтереси Палестини та України ні в одному пункті не перекрещуються. Вони могли би перехресуватись хіба в одному пункті, колиб Кошмав стати новою Палестиною, Асиміляційний рух Жидів був майже заведомо деморалізаційним явищем, головне на українських землях під чужинською владою, тому, що його підставою були мотиви суїцидальної моральної вартості. Та нічого не відеш: фактів не змінити. Нинішній еміграційний жидівський рух може бути вислідком найдеальнішого мотиву, одначе він має мало даних, щоби вийняти той бік справи, який найбільше цікавить такі народи як наш: облекшити економічний стан наших земель масовою еміграцією Жидів. Процент жидівського населення на наших землях є такий великий, а процент можливої жидівської еміграції з них буде такий невеликий, що жидівська еміграція до Палестини не дасть повної розважки т. зв. „жидівського питання“ на наших землях.

Хто знає, чи весь сіоністичний рух не є нині фантастичною спробою завернути на батьківщину нарід, який на протязі довгих століть відійшов від цієї батьківщини анімально далеко духово та матеріально. Найбільшим сумнівом, який підгризає, мов червас, коріння цього руху є питання, чи Жиди в силі жити на своїй новоділяній землі самою цією землею, а головне: — сами з себе та між собою? Для цього вони мусять раніше переродити найосновнішу рису своєї психофології, народу, який живе століттями торгівлею, між іншими народами.

Конгрес „Міжнародної Студентської Помочі“.

Женева, 10. серпня 1925.

Між 4—12 серпня ц. р. відбувався в Женеві-Жексі (Швейцарія) щорічний конгрес сьвіттового студентства, що є заступленням в „Міжнародній Студентській Помочі“ (Сьвіттова Федерация Християнського студентства). Ця організація заснована в серпні міс. 1920 року, як „Європейський Студентський Допомогаційний Фонд“, і від того часу несе в міру своїх сил всебічну поміч (головно матеріально та академічно-культурну) сьвіттовому студентству, а в першу чергу студентам найбільш зруйнованих підчас великої війни країн. Українські студенти на Раївський Українці користувались протягом року допомогою від цієї організації, але в минулому році ця акція була припинена з огляду на труднощі, які завдала влада фунду. акціонерам Евр. Студ. Доп. Фонду. Студентство на Зах. Землях України не спромоглось використати як

слід для себе поміч з боку цієї організації, хоча попередня конференція (в 1924 р., що відбулась в Ельмау — Баварія) ухвалила допомоги „студентству Західних Земель України, яке належить до Центрального Союзу Українського Студентства (ЦЕСУС-а). Наші студенти на чужині часто користувались поміччю від цієї організації, а в першій мірі студенти у Відні, Берліні і в Празі. Гаслом цієї організації є „ш опоме другим“ (щоби всі були одні) і, працюючи на принципах взаємного пізнання та порозуміння, студентство старатиметься в цій організації усунути всі перешкоди для позитивної сьвітлої співпраці.

Централь Міжнародної студентської помочі перебуває в Женеві та має свої філії у всіх країнах світу. На чолі організації стоїть н. Кошмав Гофман, що вже від 1920 року працює поміж студентством та дь студентства. Заступлена в цій орга-

мізації*) світове студентство можна поділити на дві категорії (відповідно до їх матеріальної участі в МСП.), а саме на тих, що: 1) дають гроші для удержання організації та для несення допомоги незабезпеченому студентству, 2) побирають гроші як допомоги, позички і т. д. До першої категорії належить студентство 36 держав, до другої під цю пору в першій мірі України, Грузини та Москалі (московські студенти перед кількома місяцями перелетіли в розпорядження МСП. невеличку суму грошей, як пожертву) та ще деякі, які лише часом потребують допомоги (раніше 19 націй). Важною галузю діяльності МСП. є підтримання культурної співпраці світового студентства. МСП. має свій орган, місячник „Vox Studentum“, в якому час від часу містять замітки та статті про українське студентство та взагалі про Україну. Протягом останнього року МСП. увійшла в безпосередні зносини з Міжнародною Студентською Конфедерацією (СІЕ.) в Міжнароднім Бюро Праці та поширивши свою діяльність на культурний полі, починає відігравати значну роль в житті академічного світа (студентів та професорів). В МСП. є заступлена професура цілого світа — лише українських професорів ця організація ще не бачила. Найбільш помітними в МСП. є впливи Американців, Німців та Англіїців, які фактично провадять цілу акцію та дають засоби до ведення діяльності самої організації. Ці замітки про МСП. необхідно було подати до відома, щобі пізніше можна лекше зрозуміти той чи иний факт з перебігу самої конференції.

Цьогорічна конференція МСП. ще на весні біжучого року викликала велике зацікавлення серед організованої академічної молоді цілого світа, бо в зв'язку з реорганізацією бувшої „Європейської Студентської Помочі“ повстали перед розбудованою організацією нові проблеми ширшого значіння, головні щодо міжнародної співпраці. Поодинокі студентські центральні підготували

матеріали для всестудентської виставки, яка була заповнена, як перманентна виставка в Женеві, але з огляду на брак помешкання і ин. труднощі відбулась в Жексі (Фонанція) в тим, що перманентна виставка буде відкрита в Женеві прикінці цього року. ЦЕСУС різнож завоював належну увагу на справу виставки і наслідком цього, згідно з об'єктивним признанням більшості чужинців та президії МСП. — виставка українського студентства в цьому році була найцікавішою та найліпшою. Слідуючим найцікавішим відділом був відділ німецького студентства. Посіть велику виставку алаштувало жидівське студентство. Для алаштування виставки конференція покликала до життя спеціальний комітет, до якого обрали: Англіїця, Австрійця, Естонця, Німця, Українця (Микола Масюкевич) та Югославинця. Найбільше зацікавлення у чужинців викликали ручні вироби (гуцульські) зі Львова, вишивані експонати зі Львова, Відня та Праги, солідно виконані діограми з діяльності Української Господарської Академії в Подєбрадах та артистично виконані дві великі мапи (на першій була подана схема організації ЦЕСУС-а та розміщення українського студентства, на другій були представлені всі українські високі школи та таблиці з окладниками преси українського студентства.

Натовп чужинців перед нашою виставкою бував до того великий, що президія конференції (виставка внаходилась у великій салі в будинку мерії в м. Жексі — там різнож відбувались пленарні засідання) часом примушена була переривати засідання, щобі втихомирити відвідувачів нашої виставки, що голодно висловлювали своє задоволення і захоплення експонатами. На деякі ручні вироби чужинці по-

робили численні замовлення через українську делегацію, головні щодо вишиваних експонатів (сорочки, суковни, рушники і т. д.)

Склад делегації ЦЕСУС-а був значно менший, ніж инших делегацій, але всеж делегація складалась зі шести членів. Офіційними заступниками українського студентства були: Вітошинська Дарія, магістер фарм. та студ. філ. (з Відня), Масюкевич Микола, студ. інж. та філ. (з Праги) і Рудий Лесь, канд. філ. (з Відня). Делегатами в характері гостей були студ.: Вітошинський Юрко та Орельський Василь. Крім того в склад делегації увійшов в характері співробітника інж. Петро Ковалів (з Женев). Провід делегації мав студ. М. Масюкевич, секретарем делегації була студ. Д. Вітошинська. Всього в конференції взяло участь біля 250 делегатів від 28 держав, в тім числі різнож кілька представників студентства чорної та жовтої раси.

Святочне відкриття конференції відбулось дня 4. серпня в „Victoria Hall“ в Женеві. Почесний президент конференції президент Швайцарської республіки Г. Мотта в змістовій промові зажував ідеали молодого покоління та його змагання до правди і справедливости. Ректор Женевського університету проф. Г. Вернер в своїй привітальній промові підніс значіння організації „Міжнародної Студентської Помочі“. Далше йшли привіти від швайцарського й французького студентства, та від студентства цілої Америки, Азії, Африки й Європи.

Програма святочного відкриття містила в собі також музичні продуції на органі у виконанню проф. О. Барблана та декілька хороших точок.

По обіді учасники конференції відвідали Секретаріат Ліги Націй, де поодинокі референти Ліги Націй відчитали інформативні доклади про біжучу працю Ліги.

Протягом того-ж дня делегати відіхали спеціальним потягом до Жексу.

З дальших рефератів, що були відчитані притягом слідуючого дня, належить відмітити надзвичайно змістовий доклад Монсінора Зайпеля (був. премера Австрії) про підстави міжнародної співпраці і себто з Війниченком, що стояв тоді на чолі Національного Союзу*).

— Я певен, додав він, що з цього боку відносно вас жадних перешкод не буде, бо я знаю, як до вас ставляться проводирі Національного Союзу; а згоду головно-го комітету вашої партії ви теж можете одержати сьогодні.

— Так, пане гетьмане, але це ще далеко не все. Дуже поважною перешкодою для моєї згоди з вашою пропозицією уявляються події останніх днів. Дозвольте висловитись цілком отверто. Не далі як позавчора в газетах надруковано справоздання про візд землевласників, майже виключно ділчів Росіян, і зазначено, що на візді виступали ви, а за вами лідер чорної московської сотні Пуришкевич, який проголосив тут, у серці самостійної України, гасло єдиної неподільної Росії. І вам і д. Пуришкевичеві поміщицький візд вчинив одинаково гучні овації, і це зробило на українське громадянство надзвичайно гітйоче вражіння, котре — можна бути певним — матиме для вас, пане гетьмане, дуже немилі наслідки. Неприсямно мені це зазначати, але я мусів би знати відношення уряду до виступу Пуришкевича на київському візді та до його промови.

Скоропадський страшенно захвилювався.

— Меразві! Цеж інтрига! Наші поміщики нічому не навчилися,

корреферат д-ра Кольба на цю-ж саму тему. Провідною думкою цих рефератів булаб слідуюча теза — „ліпше менше балакати про міжнародно співпрацю, а більше про бити у себе на батьківщині для розвитку тоїж самої міжнародної співпраці. В першу чергу потрібно старатись усунути ті перешкоди, що не сприяють міномому співжиттю поодиноких націй“. Ця теза пізніше лягла в основу праці комісії, що займалась питаннями меншостей і нераз підчас конференції була ілюстрована доказами з життя українського народу.

Поотягом слідуючих днів працювали комісії, у яких з рамені української делегації були відчитані слідуючі реферати: 1) „Студентство і Нація“, 2) „Сучасна система навчання та виховання на Радянській Україні“, 3) „Щодо про Українське Високе Шкілництво на Західних Землях України та на еміграції“, 4) „Економічне положення українського студентства“, 5) „Перспективи українських абсолювентів-емігрантів“.

З надзвичайним захопленням прослухали чужинці реферат (написаний п. Ю. Сірим) про „сучасну систему навчання та виховання на Радянській Україні“. Вслід за цим посилались запити, прохання інформаційної літератури і т. д., а це дало делегації змогу належно інформувати чужинців.

Більшість чужинців одержала спеціально видану в Празі брошуру на фр. мові, а деякі чужинці часом навіть показували нашим делегатам брошуру про відносини в Польщі, яку видали перед двома місяцями українські емігранти у Відні (на фр. мові).

Протягом кількох днів працювали комісії; 1) „Економічно-самопомогова діяльність“, 2) „Підстави міжнародної співпраці“, 3) „Університетські ідеали“ та 4) „Комісія для студентів-емігрантів“.

Перша комісія займалась виключно конкретними питаннями про несення студентству помочі. Як принцип для несення помочі студентству, приняла конференція ухвалу, згідно якої поміч належить в першу чергу самопомоговим студентським організаціям та підприємствам (прим. харчівням, кооперативам, крамни-

*) Для скорочення ми будемо вживати скоріш перші літери назви організації — МСП.

О. Саліковський.

Посольство української держави до Галичини.

(з недавнього минулого).

(Продовження.)

Д. Палтов страшенно зніяковів, почав складати вину на Ігоря Кістяковського; але не скінчивши своїх пояснень, зірвався з місця, кудись побіг і зараз таки повернувшись сказав, що мене вже чекає у себе в кабінеті п. гетьман*).

Я увійшов у добре знайомий мені червоний кабінет. Колись, років 14 перед тим, у цім самім кабінеті мені довелося проводити досить неприсямну балачку з генералом Клейгельсом, тодішнім київським, волинським та подільським генерал-губернатором; після того, в 1917 році, сам я, як губернаторський комісар Київщини, урядовав у цім-же кабінеті місяців зо три; ще пізніше, у початку 1918 року, доводилося мені заходити сюди для службових доповідей та розмов з д. К. Війниченком і В. Голубовичем; а тепер ото в кабінеті за столом сидів генерал в російській уніформі „конвоє Его Величества“, що сім місяців тому став головою Української Держави... Забігаючи наперед, зазначу, що ще через кілька

місяців у тім самім кабінеті засідала годівна київська „Чека“, а в російнім садку під вікнами провадилися розстріли. Тепер ні чудового кабінету, ні палати взагалі нема: большевики її спалили.

П. Скоропадський не тільки в приватнім, але й в офіційнім житті тримався дуже пристойно й просто. Жадної пишноти та урочистости в гетьманських приняттях не було, і їх не можна навіть порівнювати з приняттями хочаб тогож таки Клейгельса.

Привітно стрінувши мене та запросивши сісти, гетьман розпочав розмову в такім характері, ніби-то питання про мій візд до Галичини в якості посла остаточно вирішеним; але я постіпив цьому заперечити.

— Вибачте, пане гетьмане, але тут очевидно зайшло непорозуміння. Перш за все як би я навіть бажав і мав змогу взяти на себе таке поважне доручення, як представництво Української Держави у братній Галичині, то висловив би свою остаточну відповідь лише тоді, коли дістав на це дозвіл від своєї партії і згоду на моє призначення від Національного Союзу. Без такої згоди моє представництво навряд навіть чи малоб поважне значіння у Львові, де з нашим Національним Союзом рахуються в кождім разі не менше, ніж з урядом.

Гетьман поставився до моєї заяви дуже уважно і зі свого боку висловив, що цілком з моїми міркуваннями погоджується і доручить п. Палтову „зараз таки перебалакати з цього приводу по телефону з Володимиром Кириловичем“ —

себто з Війниченком, що стояв тоді на чолі Національного Союзу*).

— Я певен, додав він, що з цього боку відносно вас жадних перешкод не буде, бо я знаю, як до вас ставляться проводирі Національного Союзу; а згоду головно-го комітету вашої партії ви теж можете одержати сьогодні.

— Так, пане гетьмане, але це ще далеко не все. Дуже поважною перешкодою для моєї згоди з вашою пропозицією уявляються події останніх днів. Дозвольте висловитись цілком отверто. Не далі як позавчора в газетах надруковано справоздання про візд землевласників, майже виключно ділчів Росіян, і зазначено, що на візді виступали ви, а за вами лідер чорної московської сотні Пуришкевич, який проголосив тут, у серці самостійної України, гасло єдиної неподільної Росії. І вам і д. Пуришкевичеві поміщицький візд вчинив одинаково гучні овації, і це зробило на українське громадянство надзвичайно гітйоче вражіння, котре — можна бути певним — матиме для вас, пане гетьмане, дуже немилі наслідки. Неприсямно мені це зазначати, але я мусів би знати відношення уряду до виступу Пуришкевича на київському візді та до його промови.

Скоропадський страшенно захвилювався.

— Меразві! Цеж інтрига! Наші поміщики нічому не навчилися,

вперто стоять на своїх колишніх позиціях і випустили отого клоуна, щоб зробити мені прикрість. Учора я викликав президію візду, і поспитайте Палтова, як я їх дав з оту гидоту, що вони вчинили. Чиж треба запевняти, що я не маю й не маю мати нічого спільного з Пуришкевичом? Про єдину неподільну Росію, само собою зрозуміло, не може бути жадної гадки. Правда, що тепер вже дехто починає міняти фронт. Навіть Німці перефарбовуються, й учора граф Беркгейм*) у балаці зі мною цілком несподівано докинув, що добре булоб, як би Україна федерувалась з Росією. Цей думки Німці ще ніколи не висловлювали, і я почав уважно прислуховуватись, що то він ще заспіває в цім напрямі. Але конкретно він нічого певного не висловив. Чую я також, що й Антанта симпатизує федерації, але для мене це абсолютно неприемлемо політика, бо я добре розумію, що то булаб за федерація з Московщиною, кудиб вона припровадила нас. Цей булоб старе ярмо. Про федерацію з Московщиною Україна тепер і мислити не повинна. Може за кілька років, коли ми станемо міцнішій, таке питання й буде вчасним — цього я не знаю, але тепер... Як би тепер взяли перемогу прибічники федерації, то я зараз би вступився з свого місця, зараз би вступився!

(Продовження буде)

*) Я тодіж таки (себто в бліді дні) написав головні моменти своїх розмов з міністром гетьманом і з самим Скоропадським, а також деякі инші факти і тепер іррадіую їх не тільки з пам'яті, але і з того, що було тоді зафіксоване (див. вж. инший ч. 12. „Трибуна“ за 1919 р.) — О. С.

*) Незадовго перед тим В. Війниченко особисто познайомився з Скоропадським, будучи у нього разів зо два в справах Національного Союзу та українського уряду. — О. С.

*) Радник німецького посольства в Києві заступник бад. Мумм.

